ŞERHU NAZMİ'S-SÜLÛK (İSMAİL HAKKI BURSEVÎ)

İbnü'l-Fârız'ın Nazmu's-sülûk adlı kasidesinin ilk dört beytinin şerhi
İsmail Hakkı Bursevî (d. 1063/1653 - ö. 1137/1725)

?, Anadolu-Osmanlı Sahası, Yazılı Edebiyat / Divan Edebiyatı, 18. Yüzyıl, Türkçe, Arap Alfabesi, Mensur,Telif, Dinî-Tasavvufî-Ahlaki Eser

ISBN: 978-9944-237-87-1

Sultânu'l-âşıkîn lakabıyla tanınan mutasavvıf şair Ömer İbnü'l-Fârız'ın (d. 576/1181 - ö. 632/1235) Arapça kaleme aldığı *Nazmu's-sülûk* kasidesinin ilk dört beytine İsmail Hakkı Bursevî tarafından yazılan Türkçe mensur şerh. İbnü'l-Fârız'ın divanında bulunan en önemli şiir, "el-Kasîdetü't-tâ'iyye" veya "et-Tâ'iyyetü'l-kübrâ" olarak da bilinen kasidesidir. Bu şiir, şairin bir tür manevi yolculuğunun ve ruhi miracının tasviridir. 760 beyitten oluşan ve üzerine Arapça, Farsça, Türkçe birçok şerh yazılan kasideye şair önce "Enfesü'l-cenân ve nefâ'isü'l-cinân", daha sonra "Levâ'ihu'l-cenân ve Revâ'ihu'l-cinân" adını vermiş; fakat rüyada gördüğü Hz. Peygamber'in işareti üzerine kasideyi "Nazmu's-sülûk" diye isimlendirmiştir (Uludağ 2000: 41).

Bursevî'nin 22 varaktan oluşan ve telif tarihi belli olmayan şerhi ise Süleymaniye Kütüphanesi'nde farklı bölümlerde "Şerh-i Dîbâce-i Kasîde-i Fâriziyye, Şerhu Evâ'il-i Nazmi's-sülûk li-ibni'l-Fârız, Şerh-i Kasîdeti's-sülûk li-ibni'l-Fârız" isimleriyle ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde "Şerhu Nazmi's-sülûk" ismiyle kayıtlıdır (Öteleş 2014: 102). Sadık Yazar, "şerh" kelimesini Farsça izafe ile "Şerh-i Nazmü's-sülûk" şeklinde okumuştur (2011: 582).

Eserin başında yer alan Arapça cümlede İsmail Hakkı Bursevî, eserini İbrâhim Sâfî el-Mudanyevî adlı bir zata hediye (tuhfe) amacıyla kaleme aldığını belirtmektedir. Hemen ardından ilk beyit yazılarak şerhe başlanmaktadır. Eser boyunca önce şerh edilecek beyit yazılarak beyitte yer alan kelimelerin sözlük ve mecaz anlamları verilmekte, beyit derli toplu bir nesir cümlesiyle Türkçeye aktarılmakta, ibareler üzerine gramatik açıklamalar yapılmaktadır. Daha sonra "ma'nâ-yı beyt budur ki, pes demek ister ki" gibi ifadelerle beyit bütün olarak tasavvufi bir zeminde şerh edilmektedir. Bazı tasavvufi kavramların açıklamasına çok geniş yer verildiği görülmektedir. İlk beytin şerhindeki muhabbet ve aşk kavramlarının izahı da bu minvalde önem arz etmektedir (Yazar 2011: 582). Açıklamalar ayet ve hadis iktibaslarıyla, Râgıb el-Isfahânî'nin *Müfredât* adlı sözlüğünden alıntılarla desteklenmektedir. İmam-ı Azam'ın teganni (nağmeli söyleyiş, şarkı söyleme) konusundaki fetvasına da atıf yapılan eserde konuların izahı sadedinde yeri geldikçe Hz. Musa, Hızır (a.s.), Hz. Yusuf ve Zeliha gibi peygamber kıssalarına da atıflar yapılmaktadır. Şarihin diğer eserlerinde de görüleceği üzere "su'âl olunursa ki" ve "cevâb budur ki" ifadeleriyle okuyucunun aklına gelebilecek muhtemel sorular dile getirilerek bunlara cevaplar verilmektedir. Eserin son sayfasında, dördüncü beytin belagat yönü ve beyitteki söz sanatları da konu edilmektedir. Eserin başında yer alan Arapça ibarede İbnü'l-Fârız, "Şeyh Ömer İbni Fârız el-Mısrî" ismiyle anılırken diğer kısımlarda kendisinden daima "Nâzım" olarak bahsedilmektedir.

Ahmet Taştan'ın (1999) hazırladığı yüksek lisans tezinin içerisinde Bursevî'nin bu eserinin de çeviri yazılı metni sunulmuştur.

Yazarın biyografisi için bk. "Hakkı, Bursalı İsmail Hakkı Bursevî". Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hakki-bursali-ismail-hakki-bursevi

Madde Yazarı: **Dr. Ömer UYAN**

Yayın Tarihi: **21/10/2022**

Eserden Örnekler

Sekatnî humayya'l-hubbi râhatu mukletî
Ve ke'sî muhayyâ men ani'l-husni celleti
Saky içmek için su vermekdir. İskâ dahi böyledir. Ve ba'zılar fark edip demişlerdir ki iskâ odur ki mâ-i meşrûbu şârib için tehiyye edesin, tâ ki kendi ne vech ile murâd ederse tenâvül eyleye. Meselâ hânesine bir nehri icrâ etmek gibi. Pes iskâ sakyden eblağ olur. Zîrâ bir kûze âb ile bir nehrin farkı zâhir olur. Humeyyâ hâ-i mühmelenin takdîmi ile hamrdır. Hamy aslında cevâhir-i mahmiyyeden tevâlüd eden harâretdir, nâr ve şems gibi. Ve bunda kuvvet-i hârreden nâşî olan harâret dahi böyledir. Sonra hamr üzerine ıtlâk olundu. Zîrâ onda dahi sûret ve şiddet-i harâret vardır.
Hubb, zamme ile mahabbet ma'nâsınadır. Mîm'in fethiyle mahabbet odur ki nefs bir nesnede kemâl-i idrâk etmekle ana meyl eyleye. Bir vech ile ki ol idrâk onu ol nesneye takarrub eden esbâba haml ede. *Müfredât* nâm kitâbda gelir ki (…)

Bu madde Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü Projesi kapsamında hazırlanmıştır. http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serhu-nazmi-s-suluk-ismail-hakki-bursevi bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.

Ve mahabbet üç vech üzerinedir: Evvelkisi lezzet için olan mahabbetdir. Merdin zene mahabbeti gibi. Velâkin lezzetin tabakâtı vardır. Pes kümmel-i insânın nisvâna olan mahabbeti lezzet-i vuslat ve zevk-i likâya dâ'ir bir ma'nâdır ki mahcûblar katında mestûrdur. Ve ikincisi menfa'at için olan mahabbetdir. Mentefe'un bihi nesneye mahabbeti gibi. Ve üçüncüsü fazl olan mahabbetdir. Ulemâ ve fuzalânın birbirlerine ilm ü fazl için mahabbetleri gibi (Taştan 1999: 217)

Kaynakça

Öteleş, Zeliha (2014). *Abdülganî en-Nâblusî Şerhi Bağlamında İbnü'l-Fârız'ın Kasîde-i Tâiyye'sinde Seyr ü Sülûk*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Taştan, Ahmet (1999). *Bir Şârih Olarak İsmail Hakkı Bursevî ve Edebî Şerhleri*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Uludağ, Süleyman (2000). "İbnü'l-Fârız". *İslâm Ansiklopedisi*, C. 21, İstanbul: TDV Yay. 40-43.

Yazar, Sadık (2011). *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Atıf Bilgileri

UYAN, Ömer. "ŞERHU NAZMİ'S-SÜLÛK (İSMAİL HAKKI BURSEVÎ)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serhu-nazmi-s-suluk-ismail-hakki-bursevi. [Erişim Tarihi: 29 Ekim 2022].

Bu madde Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü Projesi kapsamında hazırlanmıştır. http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serhu-nazmi-s-suluk-ismail-hakki-bursevi bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.